

TWAALF VERHALEN & EEN REVOLUTIE

# La Isla de Cuba



Samenstelling Nanne Timmer



# Twaalf verhalen en een Revolutie

*La Isla de Cuba*

Samenstelling en inleiding

dr. Nanne Timmer



# Inhoud

INLEIDING

9

VLEES

*Ronaldo Menéndez*

21

ORKAAN

*Ena Lucía Portela*

33

HET PORTRET

*Pedro de Jesús*

53

ZANDLOPER  
*Waldo Pérez Cino*

79

HAVE A BREAK,  
HAVE A REVOLUTION  
*José Miguel Sánchez (Yoss)*

101

DE PARKEERWACHT,  
WALTER EN HET VLIEGTUIG  
*Gerardo Fernández Fe*

111

ANTIHELD  
*Legna Rodríguez Iglesias*

119

IPATRIA-IMITATIE  
*Orlando Luis Pardo Lazo*

135

DE BUCKETLIST  
*Ahmel Echevarría*

147

VIJFTIENDUIZEND BLIKJES  
TONIJN EN NIKS OM ZE MEE TE OPENEN  
*Jorge Enrique Lage*

165

9 EN DE FRANSE REVOLUTIE

*Lizabel Mónica*

183

EEN ZEKER MOMENT

IN DE NACHT

*Olga Elena Suárez Pérez*

195

DANKWOORD

205

# *Inleiding*

‘Als je naar Cuba wilt, moet je wel snel zijn’, wordt er vaak gezegd. Alsof in Cuba de tijd pas is gaan lopen sinds het bezoek van Obama en het concert van The Rolling Stones in 2016. Alsof op het eiland de tijd zou hebben stilgestaan als in Utopia, en alsof alles wat de moeite waard is om te zien eigenlijk allang in het verleden ligt. Dat beeld komt niet helemaal uit de lucht vallen: het heeft alles te maken met de Cubaanse Revolutie van 1959. De buitenlandse media laten graag een nostalgisch beeld zien van oldtimers, vervallen huizen en muziek van vóór die tijd. En in Cubaanse propaganda wordt de Revolutie in de tegenwoordige tijd beschreven, alsof die nog steeds aan de gang is. Er is een nieuwe jaartelling ingesteld vanaf 1959 (het jaar nul), en elke dag wordt een historische gebeurtenis herdacht op televisie, waarbij het is alsof nationale helden van twee eeuwen geleden nog leven. Belangrijke Historische feiten of Staatszaken worden altijd met Hoofdletters geschreven. Kortom, de Nationale Geschiedenis heeft zich op Cuba diep in het heden genesteld.

Wat voor de internationale pers minder interessant lijkt te zijn is de spanning tussen het individu en de staat, het gevecht om de openbare ruimte en het dagelijks leven van de gemiddelde Cubaan, dat losstaat van dit nostalgische beeld. Het eiland is namelijk wel degelijk in beweging. In 2016 leken door de onderhandelingen met de vs en kleine economische hervormingen de eerste tekenen van een politieke verschuiving internationaal zichtbaar. Maar wat in de Europese media nauwelijks wordt belicht, is dat er al tientallen jaren culturele en sociale verschuivingen aan de gang zijn op Cuba. Dat zie je bijvoorbeeld in recente literatuur, die overigens vaak buiten de officiële kanalen om gepubliceerd wordt. Meer dan een historisch bewustzijn is er in de literatuur een zoektocht te zien van individuen die proberen taal te vinden om hun eigen ervaring te beschrijven, los van politieke of nationalistische leuzen. Die leuzen zijn ontstaan in de jaren zestig, toen het geloof in het smeden van een nieuw soort maatschappij groot was. Zo groot dat Fidel Castro een mythisch aura toebedeeld kreeg toen tijdens zijn eerste toespraak in Havana vanuit de hemel een witte duif op zijn schouder neerdaalde. Dat was voor het volk bijna een goddelijk teken van vrede, alsof hij een messias was, verschenen in datzelfde jaar nul.

Toen Fidel Castro – of de Grote Verbeteraar, zoals een van de schrijfsters in deze bundel zou zeggen – op 25 november 2016 overleed, bleek dat hij vooral ook internationaal gezien een mythische status had. Wereldwijd kwamen er rouwbetuigingen aan het icoon van de linkse revolutie van de twintigste eeuw, en de internationale media stonden bol van foto's van zijn imposante gestalte in de woelige jaren zestig. Voor de vele Cubaanse gezinnen op het eiland, in de Verenigde Staten en in Europa riep dit complexe en tegenstrijdige gevoelens op: die historische figuur had tenslotte een enorme rol gespeeld in hun eigen familiegeschiedenis. Op de onofficiële kanalen, de social media bijvoorbeeld, was het eigenlijk verrassend stil. Velen vermeden

kleur te bekennen. Er waren negen dagen van officiële rouw waarop de nieuwslezers van de nationale televisie hun programma's niet met 'goedendag' konden beginnen (een dag zonder Fidel kán immers niet goed zijn), en het was stil op straat.

In deze bloemlezing zijn verhalen gebundeld van Cubaanse schrijvers die allen na 1970 zijn geboren, midden in de dogmatische jaren van de Cubaanse Revolutie, waarin het bijna niet mogelijk was om alternatieve politieke geluiden te horen. Juist in de taal en literatuur vindt een symbolische strijd plaats en veel van de verhalen nemen dan ook een kritische houding in tegenover de ideologie die overal op het eiland wordt uitgedragen.

Sommige van de verhalen in deze bundel zijn bij Cubaanse uitgeverijen verschenen, andere werden alleen op blogs of buiten Cuba gepubliceerd. Veel van deze schrijvers bevinden zich ondertussen ook in het buitenland, waar hun meest recente titels zijn verschenen.

De schrijvers in deze bundel zijn onderverdeeld in twee groepen. De eerste groep schrijvers (Ronaldo Menéndez, Ena Lucía Portela, Pedro de Jesús, Waldo Pérez Cino, José Miguel Sánchez, en Gerardo Fernández Fe) is na 1990 gaan publiceren, en de tweede groep (Ahmel Echevarría, Orlando Luis Pardo Lazo, Legna Rodríguez Iglesias, Jorge Enrique Lage, Lizabel Mónica, en Olga Elena Suárez Pérez) na het jaar 2000. In deze bundel zijn deze twee generaties voor het eerst samengebracht.

Alle twaalf verhalen laten de maatschappelijke verschuivingen van de afgelopen decennia zien. De verhalen staan in een traditie van Latijns-Amerikaanse literatuur die rijk is aan beelden en graag experimenteert met bijvoorbeeld perspectiefwisselingen en spelletjes met tijd. De jongere schrijvers – de tweede groep – gaan verder in hun experimenten, zij laten hun verbeelding de vrije loop en schetsen soms ronduit absurde situaties in een ironisch spel met de Nationale Geschiedenis. Veel van de



auteurs deinzen niet terug voor expliciet seksuele beschrijvingen, sowieso speelt lichamelijkeheid in de Latijns-Amerikaanse literatuur – en al helemaal in de Cubaanse – een grote rol.

De jaren negentig waren fundamenteel voor de eerste groep. Bijna dertig jaar lang (van 1961 tot 1990) was de Cubaanse politiek en economie nauw verbonden geweest met die van de Sovjet-Unie. Tijdens de Koude Oorlog bestond er een verdrag waarin Cuba suiker kon ruilen voor olie, wat economisch erg gunstig was. En overal in Cuba kwam je Russische producten tegen: in de supermarkten werd Russisch vlees verkocht, op televisie zag je Russische tekenfilms, en in boekhandels lagen meer Russische dan Cubaanse boeken. In de woelige jaren rond de val van de Berlijnse Muur en het uiteenvallen van de Sovjet-Unie kwam aan het verdrag een eind, en daardoor raakte Cuba vanaf de jaren negentig in een economisch en politiek isolement. De situatie was dermate ernstig dat grote hervormingen nodig waren om de bevolking dagelijks van een gevarieerd dieet te voorzien. Fidel Castro kondigde toen ‘De Speciale Periode’ af, om de economische crisis door te komen zonder op dat moment grote politieke veranderingen door te hoeven voeren. Producten gingen op rantsoen, met als resultaat een soort oorlogseconomie.

De eerste groep schrijvers vertelt over de economische en culturele veranderingen in die jaren. Bijvoorbeeld over de illegale markt en het toerisme, en ook het dagelijkse leven van schaarste en wanhoop. Andere verhalen vluchten weg naar een fictionele wereld ver van Cuba.

In ‘Vlees’ van Ronaldo Menéndez gaan Bill en Cirilo een koe stelen. Rundvlees is voor de meeste Cubanen nog steeds iets bijzonders en bijna niet te krijgen. Alleen via de zwarte markt kun je aan dergelijke producten komen. Er wordt daarom nogal wat gesjoemeld en gesmokkeld om bij te verdienen, met alle risico

van dien. Het gerucht ging dat er een langere gevangenisstraf stond op het doden van een koe (eigendom van de staat) dan op het doden van je vrouw. Vlees was op de bon, mensen adopteerden varkens en er zijn weleens struisvogels gestolen uit de dierentuin. Menéndez bouwt voort op deze groteske taferelen. De mens verandert in een onvoorspelbare wilde, lijkt Menéndez te suggereren.

In deze tijden van economische crisis werd het noodzaak meer maatregelen te treffen, zoals de mogelijkheid om staatsbedrijven joint ventures aan te laten gaan met internationale investeerders. In die tijd ging het vooral om Spaanse en Canadese bedrijven, sinds kort is de Verenigde Staten ook van de partij. Dit had direct gevolgen voor het toerisme: dat groeide enorm. ‘Have a Break, Have a Revolution’ van José Miguel Sánchez is een verhaal over die nieuwe context waarin de toerist in het straatbeeld opdook. Met de komst van de toerist maakte ook de toeristenjager zijn opwachting: een soort nieuw beroep voor Cubanen met een uitzichtloze toekomst. Het verhaal van Sánchez geeft een kijkje in het ‘ideologische toerisme’ van mensen die het echte communistische Cuba willen beleven. Elke dag staat de hoofdpersoon te wachten op het vliegveld om de volgende toerist het echte Cuba te laten zien.

Het luxe leventje van de toeristen heeft natuurlijk niets te maken met het dagelijks leven op het eiland, dat voor velen gekenmerkt wordt door schaarste, zorgen en verveling. Zo ook het leven van Zeta in ‘Orkaan’ van Ena Lucía Portela. Zij beschrijft een licht omslachtige zelfmoordpoging tijdens de orkaan Michelle in 2001 en laat zien hoe de nationale televisie hierover bericht. De slachtoffers op tv noemen de verwoestingen ‘beproevingen voor het vaderland en de revolutie’ in hun strijd tegen het imperialistische Amerika, en Portela geeft ons als geamuseerde toeschouwer toegang tot dit ironische schouwspel van de Cubaanse werkelijkheid. Ze wordt gezien als een van

de meest vernieuwende schrijvers in de jaren negentig vanwege haar humor, de metafiction in haar werk, en doordat ze thema's aanboorde waar een taboe op rustte.

In het werk van Portela wordt, net als in dat van Pedro de Jesús, ook nogal eens het thema van homoseksualiteit en erotiek aangekaart. En dat in een universum waar juist de mannelijkheid van sigarenrokers en vrouwenliefhebbers als Fidel en Che werd onderstreept, waar gezag en heldendaden samengaan met een beeld van Revolutionaire krachtpatsers, of met het 'macho-leninisme' en de 'Rambo's van het communisme' zoals een schrijfster het een keer noemde. In de zestiger en zeventiger jaren was het binnen deze context voor homoseksuelen onleefbaar, zij werden naar heropvoedingskampen gestuurd. Pas in 2010 erkende Fidel Castro iets van het onrecht dat hun toen aangedaan is.

In 'Het portret' van Pedro de Jesús speelt expliciet seksueel taalgebruik een grote rol. Het verhaal werd in de jaren negentig gepubliceerd bij een staatsuitgeverij; in de decennia daarvoor zou dat absoluut niet door de staatscensuur gekomen zijn. Op het eerste gezicht lijkt het een erotisch verhaal met plastische – soms bijna ranzige – seksuele beschrijvingen, maar eigenlijk laat het vooral het drama, de schoonheid en het geweld van het menselijk bestaan zien. In een ketting van aaneengeschaalde begeerte verlangt Ana naar Jorge, Gabriel naar Hector, en Hector naar Jorge. De experimentele vorm van het verhaal – gebruik van verschillende werkwoordstijden door elkaar – laat één personage in de toekomst leven, een ander in het verleden, en weer anderen in het heden, waardoor de werkelijke ontmoeting onmogelijk is. 'Leven is weten hoe ver de anderen van je vandaan zijn,' zegt Gabriel.

Het meest expliciete gedeelte uit dit verhaal is nota bene afkomstig van een Noord-Amerikaan: Gabriel leest en schrijft passages uit het gedicht 'Please master' van de schrijver Allen Ginsberg (cursief in de tekst). Ginsberg werd in 1965 Cuba uit-

gezet toen hij tijdens een bezoek zei dat hij Che Guevara wel 'een lekkere vent' vond en meteen maar informeerde naar de seksuele geaardheid van Raúl Castro. Het is dus niet zo vreemd dat Ginsberg zijn opwachting maakt in zowel 'Het portret' van Pedro de Jesús als in 'Ipatria-imitatie' van Orlando Luis Pardo Lazo.

In veel van deze verhalen wordt getuigd van de Cubaanse maatschappelijke crisis. Het werk van Waldo Pérez Cino en Gerardo Fernández Fe lijkt de directe verwijzing naar Cuba juist te willen vermijden. 'De parkeerwachter' van Fe is een bijna essayistische beschouwing over macropolitieke conflicten die op het eerste gezicht niets met Cuba te maken hebben aan de hand van een personage dat aan de zijlijn van de wereldgeschiedenis staat. 'Zandloper' van Waldo Pérez Cino zoomt juist in op een microniveau en stelt de menselijkheid met al zijn tegenstellingen centraal: in zijn verhaal gaan gruwel en genot hand in hand. Sensualiteit en destructie raken volledig met elkaar verstrengeld in een opeenvolging van beelden. Daardoor tast de lezer in het duister over het precieze verloop van de tragische nacht die wordt beschreven. Geen Cubaanse context hier: Havana wordt alleen terloops genoemd.

De tweede groep schrijvers begon met publiceren na het jaar 2000. In 2006 nam Raúl Castro het presidentschap over van zijn broer Fidel, die vanwege ziekte en hoge leeftijd alleen nog op foto's in de pers te zien was. Het Cubaanse socialisme lijkt inmiddels meer richting een vorm van markteconomie te gaan, maar met veel restricties. Er is veel druk op de staat uitgeoefend om vrijheden op internet en meer recht op informatie te bevechten.

Voor deze tweede groep schrijvers speelt internet dan ook een belangrijke rol. De meesten van hen bloggen en hebben online tijdschriften opgericht om staatsbemoeyenis te vermijden. Ze laten geen nationaal symbool ongedeerd en spelen met de

grenzen tussen fictie en werkelijkheid. De bekendste van deze groep is Orlando Luis Pardo Lazo. 'Ipatría-imitatie' is afkomstig uit zijn boek *Boring Home*, waarin de hoofdpersoon samen met zijn vriendin als een soort Bonnie en Clyde de stad onveilig probeert te maken. Het Havana van Pardo Lazo is een apocalyptisch landschap dat zich in een jaar nul bevindt dat tegelijkertijd een begin en eind der tijden is. Zoals in Cuba de tijd is stopgezet in 1959, het jaar van de Revolutie, is ook in dit verhaal de tijd tot stilstand gekomen, in de vorm van een oldtimer Chevrolet Impala 1959. De twee geliefden in het verhaal leven in een bubbel, als een vlucht naar binnen.

Pardo Lazo werkte een aantal keer nauw samen met twee andere schrijvers, die ook in deze bundel zijn opgenomen: Jorge Enrique Lage en Ahmel Echevarría. In het verhaal van Lage maakt de lezer kennis met de Cubaanse uitgeefwereld: 'Vijftienduizend blikjes tonijn en niks om ze mee te openen'. Die wereld kan door de bureaucratie, censuur en papierschaarste nogal absurdistisch aandoen: tijdens bepaalde periodes werden er nauwelijks boeken uitgegeven (maar gingen redacteurs wél keurig naar hun werk), manuscripten lagen soms tien jaar in de kast. In Lages verhaal gaat het weer om smokkel; dit keer niet van vlees, maar van onderdelen waarmee je van alles kan maken en zelfs een hele nieuwe werkelijkheid kunt creëren. Lage speelt blufpoker met de mogelijkheden van taal en fictie. Niets lijkt onmogelijk en er zijn geen grenzen aan de verbeelding. Ook in het dromerige 'De bucketlist' van Ahmel Echevarría vervaagt de grens tussen Cuba en het Midden-Oosten, tussen herinnering en heden, en tussen fictie en werkelijkheid via verwijzingen naar Amerikaanse films zoals *The bucket list*, waarvan de personages in het verhaal worden opgevoerd.

Legna Rodríguez en Lizabel Mónica maken korte metten met de nationale Cubaanse retoriek. In 'Antiheld' worden nationale symbolen en helden verguisd. Rodríguez legt schijnbaar

argeloos en speels de wereld om haar heen bloot. Niets heeft echt betekenis, alles is toevallig. Vier mensen kopen hetzelfde boek van José Martí, de bekende Cubaanse vrijheidsstrijder uit de negentiende eeuw. Vele straten en pleinen in Cuba hebben zijn naam en hij wordt daar ook wel 'onze Apostel' genoemd. Hij was dan wel belangrijk in de voorbereiding van de oorlog tegen Spanje, maar op het werkelijke slagveld heeft hij verdraaid weinig betekend: in 1895, net aangekomen op Cuba, kwam hij op zijn paard aangereden, bleef wat achter bij de groep, en werd meteen doodgeschoten. Het verhaal verwijst naar dat moment. Martí wordt net zo onbeduidend als de andere hoofdpersonen: die hebben geen naam en worden aangeduid met steekwoorden als 'Man. Hond. Jong. Stropdas. Schoon'.

In '9 en de Franse Revolutie' hebben de personages zelfs cijfers in plaats van namen, en weer speelt de Geschiedenis een rol. De hoofdpersoon droomt over de Franse Revolutie, maar in haar dagelijks leven probeert ze daar zo min mogelijk aan te denken. Haar leven speelt zich af in de metaforische stad Sota City, waar het veertigste jubileum van 'de derde dag van de Glorieuze Verandering' (een speelse verwijzing naar de Revolutie) wordt gevierd. In de parallelle werkelijkheid van Sota, die erg doet denken aan die van Cuba, zijn vergaderingen met Kameraden aan de orde van de dag en wordt het naar de wc gaan uitgesteld. Zowel in het verhaal van Mónica als in dat van Rodríguez wordt iets door en door lichamelijks – een wc-bezoek, het eten van een broodje omelet – zo uitvergroot dat het net zo heroïsch en zinvol is als de Nationale Geschiedenis en de Revolutie.

'Een zeker moment in de nacht' van Olga Elena Suárez Pérez is het slotverhaal in de bloemlezing. Deze jongste schrijfster van de twaalf verwierf bekendheid als blogster (op een site die nauwer betrokken is bij de staat), maar heeft een heel andere stijl dan haar tijdgenoten. Er wordt weer verwezen naar een belangrijke

datum uit de nationale geschiedenis. Op 28 oktober 1959 is er een man verdwenen in zee. Een van de bekendste guerrillastrijders, Camilo Cienfuegos, verdween diezelfde nacht. Zijn lichaam is nooit teruggevonden. Toch is dat niet het belangrijkste element in dit verhaal, dat is eerder het zeewezen dat een man opslokt, en de mysteries van het leven onder water. De jongste schrijfster bedient zich van een eenvoudige stijl die tegelijkertijd iets mythisch heeft, en zoekt minder de politiek op. Ze roept tijdloze beelden op die meer te maken hebben met het mens-zijn en de krachten van de natuur. Zij brengt ons, na de vertelexperimenten, de politieke gevechten om taal, de stedelijke thema's en marginale identiteiten in de andere verhalen, weer terug bij waar het allemaal begon: 'die vervloekte toestand van overal water om ons heen' (zoals de Cubaanse schrijver Virgilio Piñera in 1943 schreef). Het motief dat in de hele Cubaanse en Caribische literatuur keer op keer opduikt: de zee in al haar ondoorgrondelijkheid. Het eiland Cuba dat zich geïsoleerd waant en dat zo tot de verbeelding spreekt. Het eiland, niet als eenduidig tropisch paradijs, socialistische utopie, of politieke wanorde, maar als alles tegelijkertijd, in al haar rijkdom en tegenstrijdigheid.

**Ronaldo Menéndez** (1970) publiceerde meerdere romans, zoals *La casa y la isla* (2016), *Rojo Aceituna* (2014), *Río Quibú* (2008) en *Las Bestias* (2006). Het verhaal in deze bundel is afkomstig uit *De modo que esto es la muerte* (2002). Daarnaast schreef hij diverse andere bundels. Voor de roman *La piel de Inesa* won hij in 1999 de Spaanse Premio Lengua de Trapo en voor *El derecho al pataleo de los ahorcados* kreeg hij in 1997 de prestigieuze Premio Casa de las Américas in de categorie ‘verhalen’. Daarnaast is werk van hem verschenen in diverse bloemlezingen en is hij opgenomen in de selectie ‘Bogotá 39’: de veertig beste Latijns-Amerikaanse schrijvers van zijn generatie.



# *Vlees*

Ronaldo Menéndez

*Vertaald door Lisa Thunnissen*

*Voor J.L. Arzola*

## *BILL*

**W**e gaan een koe stelen.  
Cirilo Eenoog en ik.

We zijn met z'n tweeën, al zouden we eigenlijk met drie of vier man moeten zijn. Cirilo loopt voorop, zijn passen houterig onder de melkwitte maan die hem veilig over het paadje loodst. Hij heeft er verstand van, daarom zei hij dat we beter met z'n tweeën konden gaan, in plaats van met een hele bende hongerige lui, daar komt geheid gelazer van. Zo houden we er meer aan over. Ik niet, ik heb het nog nooit gedaan. Maar je weet hoe dat gaat, je begint ergens over na te denken en voor je het weet zit je er middenin.

Van mijn vrouw moest ik beloven dat het bij deze ene keer zou blijven. Ze zei: 'Je moet niet het onderste uit de kan willen, hiermee zingen we het wel even uit, er komen vast betere tijden.' Ik zei: 'En als de tijden niet beter worden ga ik nog eens,

als je het niet te vaak doet, word je niet gepakt, je moet alleen niet verslaafd raken, zoals Cirilo, die een echte expert is.' Maar zij antwoordde: 'En hoe denk je dat iemand verslaafd raakt? Jij bent vertaler klassieke talen en kunstcriticus, geen slachter. Je doet het deze ene keer en dan niet meer, punt.' En ze kapte mijn argumenten af.

Cirilo heeft een hoop argumenten en een blind oog, dat helemaal geen argument is. Hij verdient hier de kost mee; of hij het graag doet of niet meer kan stoppen weet ik niet, maar in zijn kantoor hangen nog steeds, als insignes van wanhoop, zijn certificaten van magister Ludi en balletcriticus. Hij is een professional. Daarom ga ik met hem mee. Hij zei: 'Alleen jij en ik, jij houdt de wacht en daarna help je met uitbenen.'

Het slachten en uitbenen is het belangrijkste. De wacht houden kan iedereen. Er moet worden uitgebeend, en dan gaat het vlees schoon, rood, vers, gevild en stevig mee naar huis. Ik heb begrepen dat je met de billen moet beginnen om het beste deel veilig te stellen. Daarna verwijder je de ingewanden en ze zeggen dat het beest dan begint te beven omdat je iets afpakt wat hem toebehoort. De longen gaan buiten de koe door met ademen, zeggen ze. Maar de ingewanden moeten eruit, want anders is het heel onaangenaam om de ribben schoon te maken, je loopt het risico dat je uitschiet met je mes en de darmen lek prikt, dan begint het dier zich aan één kant te ontlasten en te lillen als een gelatinepudding, en als het bloed vermengd raakt met de rest is het hele vlees besmet. Vanaf de ribben ga je naar boven tot aan de lendenen, die je moet bewerken tot ze eruitzien als een vissengraat: al het vlees, dat daar compact is als cederhout, moet je eruit halen. Dan de schouders, als er nog tijd is. De keel, als er nog tijd is. 'Eén ding,' zei ik tegen Cirilo, 'het hart en de lever laat ik niet achter, met ons tekort aan proteïnen kunnen we het ons niet veroorloven om die lever te verspillen, die zit propvol bloed.' Mijn vrouw gaat hem zondag klaarmaken met flink wat

droge wijn en uienringen, heel veel uienringen. De saus dicht in, de uien slinken en de aardappels gaan naar vlees smaken. Het vlees wordt in plakjes gesneden, vermalen, uit elkaar geplukt, samengeperst en in de koelkast gelegd, in varkensvet gebakken, geregistreerd, mondjesmaat geconsumeerd, af en toe stilletjes verkocht, uitgepoept, verteerd, maar het blijft in je.

‘Hoe gaat het, Cirilo?’

En hij antwoordt heel zachtjes: ‘Z’n gangetje, z’n gangetje.’

### *CIRILO EENOOG*

Ik vind het maar niks. Het pad is smal en ook al heeft het niet geregend, je trapt steeds op kikkers die in de plassen liggen te slapen. Ik heb nog nooit in dit gebied gewerkt, ik ken het niet, ik word er zenuwachtig van. Maar af en toe moet je je terrein verleggen, want als je op één plek meerdere koeien afmaakt wordt het link, ze wachten je op, lokken je in de val en dan pakken ze je. Dan kan niemand je meer redden van twintig of dertig jaar in de cel, al word je vegetariër, milieubewust, of zo groen dat je aan fotosynthese doet. Ik snap niet waarom mensen vegetariër worden en al helemaal niet dat ze het als een soort roeping zien. Per slot van rekening hebben we meer gemeen met tijgers dan met pandaberen. Eet vlees: die miljoenen katachtigen, de tijgerheid zelve, kunnen het toch niet mis hebben. Er is hier niet eens bamboebos. Alleen guineagrass dat, als je geen lange broek aanhebt, je huid openhaalt; en ook maraboestruiken met hun duimlange doorns, ondoorzichtige doorns die je ’s nachts niet ziet, ze gaan door elke broek heen en dan splijten ze en dringen diep door in je vlees. Ik vind deze plek maar niks. Soms zit een wolk de maan in de weg en zie je je eigen handpalmen niet meer. Je ziet ze niet tot Bill zegt: ‘Hoe gaat het, Cirilo?’

En ik geef een listig antwoord: ‘Z’n gangetje, z’n gangetje.’